

Handläggare: Ann Rössel
Telefon: 08-508 36 228

Till
Äldrenämnden
den 21 februari 2012

Värdighetsgaranti i äldreomsorgen – lägesrapport

Förvaltningens förslag till beslut

Äldrenämnden godkänner anmälan om lägesrapport – Värdighetsgaranti inom äldreomsorgen

Eva Frunk Lind
Direktör

Chatrin Engbo
Avdelningschef

Sammanfattning

De äldres behov av trygghet och värdighet ska prägla all hjälp och omsorg. Den personliga integriteten och rätt till självbestämmande ska alltid respekteras. Mot bakgrund av detta är det angeläget att arbeta fram och besluta om en värdighetsgaranti för Stockholms stads äldreomsorg. Garantin ska gälla för alla oavsett om den äldre får sin vård- och omsorg tillgodosedd av stadens egenregi eller i privat regi. Att införa en lokal värdighetsgaranti innebär att konkret ge utfästelser om hur äldreomsorgen ska bedrivas. Det betyder också att den äldre och dess anhöriga/närstående ska känna till garantin, veta hur man framför synpunkter eller klagomål i händelse att staden inte lever upp till utfästelserna.

Socialstyrelsen har, efter att äldreförvaltningen ansökt om en prestationsersättning för införande av värdighetsgaranti, beslutat att tilldela staden 5 077 900 kronor för att ta fram och införa lokala värdighetsgarantier inom äldreomsorgen. Värdighetsgarantin ska garantera äldre personer med individuellt beslutade insatser enligt SoL (socialtjänstlagen) någon form av mervärde utifrån den enskildes perspektiv.

Förvaltningen är angelägen om att förbättra och utveckla kvaliteten i äldreomsorgen. Förvaltningen anser därför att alla äldre som får hjälp och stöd inom äldreomsorgen ska garanteras bästa vård- och omsorg. Vårdighetsgarantin förpliktigar om att kunna leva upp till utfästelserna. Orden ”värdig” och ”garanti” innebär att man från stadens sida ska leva upp till vad orden står för utifrån den enskildes, dess anhörigas/närståendes och övriga medborgares perspektiv. I det sammanhanget är informations- och kommunikationsinsatser viktiga så att alla berörda vet vad de kan förvänta sig av stadens äldreomsorg.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom äldreförvaltningen. Kommunstyrelsens pensionärsråd och äldrenämndens funktionshindersråd har tagit del av ärendet den 14 februari 2012 och förvaltningsgruppen den 15 februari 2012.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 1 mars 2007 att tillsätta en särskild utredare med särskilt fokus på vad begreppet värdighet för äldre innebär. I maj 2008 överlämnades betänkandet ”Värdigt liv i äldreomsorgen” (SOU 2008:51) till regeringen. Ett av utredningens förslag var att lokala värdighetsgarantier ska kunna införas i syfte att tydliggöra för alla vad äldreomsorgen kan erbjuda och vad de äldre och deras anhöriga kan förvänta sig av äldreomsorgen. Utredningens samlade förslag och bedömningar syftade alla till att höja kvaliteten för de äldre och att underlätta äldreomsorgens fortsatta förändrings- och förbättringsarbete.

I Stockholm stads remissvar på betänkandet 2008 anfördes bland annat följande: ”För att en värdegrund, oavsett om den är nationell eller lokal, ska bli levande och nå alla äldre krävs omfattande arbete bland chefer och personal på enhets- och arbetsgruppsnivå. Ledarskapet liksom medarbetarnas kompetens och utbildning har stor betydelse. Ledarna har en mycket viktig roll för att utveckla ett etiskt förhållningssätt i omsorgsarbetet. Det är först när värdegrunden blir en naturlig del i det dagliga arbetet som värdegrunden kan genomsyra hela verksamheten och nå alla äldre”.

Den 1 januari 2011 infördes bestämmelser i socialtjänstlagen (2011:453) om en nationell värdegrund för äldreomsorgen SoL 5 kap 4 §, ”arbetet inom äldreomsorgen ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande” och i SoL 5 kap 5 §, ”äldre personer ska, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lätt åtkomlig service ska ges”.

Stockholms stads kommunfullmäktige beslutade den 14 mars 2011 om införandet av en gemensam värdegrund för stadens äldreomsorg. ”Äldreomsorgen i Stockholms stad ska präglas av självbestämmande, individualisering och valfrihet. Utformningen av det stöd som ges inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande, trygghet och meningsfullhet”.

Prestationsersättning till kommuner för lokala värdighetsgarantier

I samband med bestämmelsen som infördes i Socialtjänstlagen om en nationell värdegrund erbjöds kommunerna som ett första steg i värdegrundsarbetet att hos Socialstyrelsen ansöka om statsbidrag på 100 tkr. Detta bidrag gavs till de kommuner som avsåg att förbereda och utveckla värdighetsgarantier i äldreomsorgen. Äldrenämnden ansökte om och beviljades bidraget.

Då äldrenämnden beslutat om att införa en värdighetsgaranti har Socialstyrelsen i ett andra steg beviljat ytterligare 5 077 900 kronor för utveckling av garantin under 2012. Bidragets omfattning har beräknats och fördelats efter befolkningen 75 år och äldre. I ansökan till Socialstyrelsen bilade äldreförvaltningen en handlingsplan med aktiviteter som beskriver hur staden kommer att arbeta fram en värdighetsgaranti. Socialstyrelsen som har regeringens uppdrag att fortlöpande följa upp och utvärdera vad värdighetsgarantierna innebär för kvaliteten i vård och omsorg kan komma att kräva tillbaka pengarna om inte kommunen genomfört vad som beskrivits i den inskickade handlingsplanen.

Uppgifter som bland annat skulle lämnas vid ansökningen var:

- vilket datum kommunen planerar att införa lokala värdighetsgarantier
- inom vilka verksamhetsområden kommunen planerar att införa lokala värdighetsgarantier
- att i en handlingsplan beskriva hur kommunen planerar för att inrätta en värdighetsgaranti för staden och hur denna ska implementeras.

Ärendet

Projektet Införande av lokal värdighetsgaranti

Projektmål

Stockholms stads värdighetsgaranti baserad på stadens gemensamma värdegrund ska tillämpas inom samtliga verksamheter inom äldreomsorgen oavsett driftsform senast 2013.

Projektsammansättning

Projektet är uppbyggt enligt följande:

En projektledare med uppdrag att arbeta med och att samordna arbetet med värdighetsgarantin.

Styrgruppen utgörs av förvaltningsledningen.

Referensgruppen består dels av stadens samtliga äldreomsorgschefer och dels av representanter från kommunstyrelsens pensionärsråd och äldrenämndens funktionshindersråd.

Arbetsgrupper med representanter från stadsdelsförvaltningarna.

Tidplan

Projektarbetet med att utarbeta införa en värdighetsgaranti pågår under 2012.

Äldrenämnden beslutar om garantin under hösten 2012 och överlämnar sitt förslag till kommunfullmäktige för beslut. Ambitionen är att garantin ska träda i kraft 1 januari 2013.

Handlingsplan

Projektarbetet startade redan hösten 2011 för att ta fram och implementera en värdighetsgaranti i Stockholms stads äldreomsorg. Två arbetsgrupper har arbetat under hösten med att bestämma omfattning och utformning av garantin. Parallellt har ett förankringsarbete påbörjats. Ett flertal aktiviteter kommer att genomföras t.ex att informera stadens medborgare, att utbilda samtliga anställda kring värdiggrund och värdighetsgarantin, att utveckla nya och komplettera befintliga uppföljningsinstrument och att arbeta med utveckling av metoder och rutiner för nyrekryteringar. Projektarbetet följer handlingsplanens redovisade aktiviteter och tidplan, bilaga 1.

Samverkan kommer att ske med stadsledningskontorets förnyelseavdelning för att gemensamt utarbeta indikatorer för att kunna följa upp garantin genom stadens integrerade ledningssystem.

Erfarenheter och goda exempel i förvaltningarnas redan gjorda kvalitetsarbeten ska tas tillvara i arbetet med framtagandet och implementeringen av värdighetsgarantin.

Information till kommunmedborgarna

Äldreförvaltningens kommunikatör har uppdraget att sprida information bland annat för att förtydliga och konkretisera vad värdighetsgarantin står för.

Förvaltningen kommer att informera på flera olika sätt, t ex på webben, intranätet, i broschyrer, på informationsmöten samt genom annonsering i lokaltidningar.

Detta arbete kommer att pågå kontinuerligt under hela 2012. I

kommunikationsplanen framgår de planerade informationsinsatserna, bilaga 2.

Kompetensutvecklingsinsatser

En av de väsentligaste delarna med att införa en värdighetsgaranti är kompetensen hos chefer och arbetsledare. Regeringen gav Socialstyrelsen i uppdrag att upphandla högskoleutbildningar i värdegrundsarbete. Upphandling är nu klar och enhetschefer, MAS, MAR och biståndshandläggare har getts möjlighet att söka en 7,5 högskolepoängs utbildning som startar under våren 2012. Syftet med utbildningen är att ge verksamheter inom äldreomsorgen stöd i deras arbete så att den nationella värdegrunden förankras och kan genomsyra allt arbete inom äldreomsorgen. Äldreförvaltningen planerar ett utbud av utbildningsinsatser som riktar sig till anställda oavsett regiform.

Avtal med privata utförare och entreprenader inom äldreomsorgen

Vid upphandling av äldreomsorgstjänster ska det i förfrågningsunderlagen framöver anges att Stockholms stads kommunfullmäktige har fattat beslut om en värdighetsgaranti och att värdighetsgarantin ska tillämpas. Innebörden och definitionen av värdighetsgarantin ska också beskrivas i förfrågningsunderlaget. Förvaltningen undersöker möjligheten att skriva ett tilläggsavtal till samtliga pågående avtal.

Garantin förpliktigar

Det är kommunen som har ansvaret för garantin eftersom det är den ansvariga kommunens utfästelse gentemot den enskilde som omfattas av socialtjänstens verksamhet. Garantin är därför den beslutande nämndens åtagande i förhållande till den äldre personen. För Stockholms stad beslutar kommunfullmäktige om garantin.

Ersättning till enskilda personer

Kommunen har om den så vill möjlighet att erbjuda kompensation till en enskild i händelse man inte levt upp till garantierna. Det är ingen skyldighet utan endast en befogenhet som kommunen har att ge kompensationsersättning till enskild person. Vid en sådan tillämpning är det viktigt att beakta likställighetsprincipen som innebär att kommunen måste behandla alla sina medborgare lika. Förvaltningen anser även att det är viktigt att tydliggöra för de äldre och deras närstående att en lokal värdighetsgaranti inte är en garanti i civilrättslig mening, eftersom den enskilde inte har rättsliga medel för att kräva uppfyllelse och inte heller någon rätt till exempelvis skadestånd. Däremot kan en kompensation bli aktuell på offentlighetsrättslig grund om kommunen har valt att införa frivillig kompensation

enligt ändringen i 2 kap. 10 § lagen om vissa kommunala befogenheter (2009:47). Förvaltningen anser att det är viktigt att tydliggöra att en sådan kompensation inte leder till att den ansvariga nämnden eller den som bedriver enskild verksamhet kan avstå från att följa lagar och regler. Äldreförvaltningen kommer inte att ta fram ett förslag om kompensation till enskilda personer utan verksamheterna ska i stället vidta nödvändiga skyndsamma åtgärder och rättelser.

Värdegrundsmärkning

En verksamhet ska kunna ansöka om att bli värdegrundsmärkt vilket ska markera att den service och omsorg som verksamheten erbjuder ges på sådant sätt att den slår vakt om den enskildes värdighet och välbefinnande. I samband med kommunfullmäktiges beslut om budget 2012 uppdrogs åt äldrenämnden att utreda förutsättningar för värdegrundsmärkning. Socialstyrelsen arbetar för närvarande med anvisningar som ska utgöra ett stöd i kommunernas arbete med värdegrundsmärkning.

Bilagor

1. Ansökningsblankett – Ansökan om prestationsersättning till kommuner för införandet av lokala värdighetsgarantier år 2011 inklusive handlingsplan och tidplan för införandet.
2. Kommunikationsplan